

Kultur, helse & omsorg
NASJONALT KOMPETANSESENTER

Til: Helsedepartementet ang høring på ny Folkehelsemelding

Fra: Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg

Levanger, 14.09.2018

Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg (Kompetansesenteret) deltok på høringskonferansen for den nye Folkehelsemeldinga Trondheim 31. mai i år. Vårt inntrykk er at departementet ønsker at den nye Folkehelsemeldinga skal ha en bred og tverrsektoriell tilnærming for en mest mulig helhetlig folkehelsepolitikk. Dette gir rom for bidrag både fra aktører fra kunst og kulturfeltet i tillegg til aktører som skal bringe sammen kultur og helsefeltet, slik tilfellet er for vårt senter.

Kompetansesenteret er direkte forankret i Meld. St. 29 (2012-2013) *Morgendagens omsorg*, kap 5.2.1, lagt inn i Omsorgsplan 2020, rapporterer til Helsedirektoratet og finansieres via egen post på Statsbudsjettet. Senteret er et partnerskap mellom HUNT forskningssenter, NTNU; Levanger kommune, Trøndelag fylkeskommune, Helse Nord-Trøndelag HF og Nord universitet, som er vertskap for virksomheten. Vår nærmeste samarbeidspartner er Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse (Aldring og helse). Et av hovedmålene er å utvikle og dokumentere sang, dans og andre kulturuttrykk i en helse og omsorgsfaglig ramme, og vi arbeider både med forskning, opplæring/utdanning og praksisutvikling. Sammen med Aldring og helse, har Nord universitet og Kompetansesenteret ansvar for et eget opplæringsprogram i Musikkbasert miljøbehandling (inngår i Kompetanseløft 2020). Her lærer helse- og omsorgsarbeidere å benytte sang, musikk og bevegelse som del av en utvidet omsorg - for å dempe uro, redusere bruk av tvang og gi økt velvære for de som mottar omsorg (3, 4).

Senteret er medlem av Folkehelsealliansen i Trøndelag, som jobber for å samordne innsatsen innenfor folkehelse for et større antall organisasjoner og institusjoner i fylket.

Gjeldende Meld. St. (2014-2015) *Folkehelsemeldingen, Mestring og muligheter*, har et eget underkapittel - Frivillighet, kultur og fritid (kap 2.2.2). Dette drøfter i stor grad frivillighetens betydning for folkehelsen. Det er godt dokumentert at frivilligheten er viktig, men nyere forskning viser at kulturdeltakelse har større betydning for kropp og sinn enn tidligere antatt. Sansestimulering gjennom kunst og kultur virker direkte på fysiologiske prosesser i kroppen som å styrke immunforsvaret og redusere stress (1). Kulturdeltakelse har også positive effekter på den psykiske helsen. Dette er godt dokumentert på befolkningsnivå: Materiale fra HUNT3 (Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag 2006-2008) dokumenterer at de som deltar i kulturaktiviteter «opplever bedre helse, er mer tilfreds med livet sitt og har mindre forekomster av angst og depresjon» (2). Studien ivaretar en bred kulturforståelse, fra konserter og dugnad til religiøs aktivitet (n=50700). Den pågående HUNT4-studien (2017-2019) har også med samme spørreskjema som i HUNT3, noe som vil gjøre det mulig med videre forskning i åra framover på sammenhenger mellom kulturdeltakelse og ulike helseindikatorer i befolkningen.

Kulturell deltagelse er *ujevnt* fordelt i befolkningen: deltagelse varierer klart med alder, utdanningsnivå, økonomi og etnisk bakgrunn (5). Kulturfeltet har dermed et potensiale til å bidra til utjevning av sosioøkonomiske forskjeller i helse gjennom blant annet Den kulturelle skolesekken og andre tiltak som kan nå alle barn og unge.

Kulturskolene i Norge driver utstrakt opplæring i ulike kunst- og kulturfag for barn og ungdom opptil 18 år. I tillegg er det nedfelt i den ny Rammeplanen for kulturskolene at de skal være lokale ressursentre. Dette innebærer direkte samarbeid med skoleverket, helse- og sosialsektor og i forhold til integrering og inkludering. Her ligger det et stort uuttatt helsepotensiale ut fra forskning som viser sammenhenger mellom estetisk praksis, læring og helse. Vårt kompetansesenter samarbeider med Norsk Kulturskoleråd med tanke på å utvikle og konkretisere helseeffektene gjennom musikalsk/kulturell kompetanseutvikling hos barn og unge. Videre samarbeider vi med Kulturskolerådet om å videreutvikle opplæringsprogrammet Musikkbasert miljøbehandling. Sammenslutningen «Krafttak for sang» og organisasjonen NaKuHel er eksempel på virksomheter som i tillegg til å drive kunst og kulturarbeid, vektlegger kulturens helsefremmende verdi og betydning for folkehelse.

Dersom vi antar at grunnleggende menneskelige behov er fysiologiske, psykiske, sosiale, åndelige og kulturelle, er dette i tråd med forskeren Phil Hanlon som sammen med medforskere i en artikkel tar til ord for en «*femte folkehelsebølge*» - der det i tillegg til naturvitenskapelig forankret kunnskap, også inngår etiske vurderinger og estetiske erfaringer hos befolkningen (Hanlon et al, 2011) (6)

I gjeldende Folkehelsemelding beskrives flere tverrsektorielle prosjekter mellom Helsedirektoratet og Kulturdepartementet (s.11). Disse prosjektene omfatter for en stor del samarbeid med frivilligheten. Dette er positivt. Men i tillegg bør det satses på tverrsektoriell forskning og utviklingsprosjekter som undersøker hvordan kunst og kultur i sterkere grad kan bidra til forebyggende og helsefremmende helse og til en helhetlig folkehelse. Det er i tillegg ønskelig at kulturfeltet kan inngå som del av det samlede grunntenkningen (og som virkemiddel) i den nye Folkehelsemeldinga – i tillegg til at kulturens egen verdi og autonomi ivaretas.

Odd Håpnes, daglig leder Nasjonalt kompetansesenter for kultur, helse og omsorg

Kilder:

1. Theorell, Töres, *Noter om musik och hälsa*, Karolinska Institutet University Press, 2009
2. Patterns of receptive and creative cultural activities and their association with perceived health, anxiety, depression and satisfaction with life among adults: the HUNT study, Norway.
[Cuypers K¹](#), [Krokstad S](#), [Holmen TL](#), [Skjei Knudtsen M](#), [Bygren LO](#), [Holmen J](#).
3. www.musikkbasertmiljobehandling.no
4. Myskja Audun, PhD, Integrated music in nursing homes – an approach to dementia care, UiB, GAMUT, 2012.
5. «*Kultur for å delta*», Telemarksforskning, 2016.
6. *Public Health*. 2011 Jan;125(1):30-36. doi: 10.1016/j.puhe.2010.09.004.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21256366>